

PITANJE VJERSKOG ZAJEDNIŠTVA MUSLIMANA

Dr. Harun HADŽIĆ

Sažetak

Bošnjaci, kao i uopšte muslimani svijeta, moraju biti svjesni trenutka u kome se nalaze i moraju započeti neke nove procese – *prevrednovanja dosadašnjih vrednota*. Stanje muslimana koje se, prije svega, tiče njihovog (ne)jedinstva je zabrinjavajuće. Ono zahtijeva permanentno proučavanje i sagledavanje kroz sve aspekte nauke, teorije i prakse. Urgentna je potreba da se formira tim stručnjaka koji bi osmislio minimum esencijalnih principa na kojima bismo mogli planirati svoju zajedničku budućnost.

Svi se držite Allahovog užeta i ne razjedinujte se.
(Kur'an)

Ko razbija zajednicu muslimana ne pripada nama.
(Hadis)

Da nije ratova poklali bismo se među sobom.
(Meša Selimović)

Prema Hantigtonu, nalazimo se u dobu *muslimanskih ratova*, ja bih dodao - ne samo oružanih, nego i ideoloških, interesnih, političkih... Kažu da od tridesetak ratova koji se danas vode u svijetu, u više od dvije trećine su uključeni muslimani...

Bošnjaci imaju sudbinu da se nalaze na razmeđu svjetova, ili, kako se to u balkanološkom smislu kaže, u *balkanskom procjepu svjetova*, čemu, nadam se, nije potrebno šire pojašnjenje.

Neizvjesnost i osjećanje privremenosti je stalan način života Bošnjaka na prostoru Balkana. Ova neizvjesnost nije otklonjena ni nakon pada bipolarne podjele svijeta, nakon pada komunizma, nakon pada Berlinskog zida, već je nastavljena i u posthladnoratovskom periodu, tj. u sadašnjem započetom procesu tzv. *račvanja globalne svjetske bezbjednosne strukture*, kada na svjetsku scenu stupaju novi svjetski igrači, a u *velikoj šahovskoj tabli* Zbi-gnjeva Bžežinskog.

Dakle, govorim o bošnjačkoj stvarnosti, o bošnjačkom jedinstvu, odnosno uopšte o muslimanskom jedinstvu, ali u kontekstu pitanja njihove bezbjednosti i opstanka, pitanja koje se, i dalje, jednako aktuelno postavlja i u svjetlu novog svjetskog, globalnog poretka, poretka *in statu nascendi* - tj. poretka koji nastaje, bolje reći, koji je u fazi nastajanja, ili tek treba da nastane, a koji prate mnoge neizvjesnosti.

Bošnjaci, kao i uopšte muslimani svijeta, moraju biti svjesni trenutka u kome se nalaze, moraju osmisliti nove koncepte za svoj opstanak i razvoj, moraju započeti neke nove procese - *prevrednovanja dosadašnjih vrednota*, ne u smislu „modernizacije“ principa vjere, nego u smislu vraćanja autentičnim postulatima islama, naravno uz poštovanje dimenzije vremena, ali i uz pravilan odnos prema tzv. sistemu *umnoženih lojalnosti i preklapajućih vlasti i autoriteta u realnom svijetu*. Danas su muslimani rastrzani između lojalnosti lokalnoj vlasti, raznim kantonima, lojalnosti federalnoj jedinici, lojalnosti političkim strankama, lojalnosti državama u kojima podijeljeni žive, lojalnosti vjerskoj zajednici, lojalnosti raznim sektama, lojalnosti pravilima EU-a, pravilima UN-a, NATO-a, Amerike, globalizacije i sl. Sve ovo dovodi do cijepanja identiteta, do krize identiteta, do mentalitetskog udaljavanja jednih od drugih dijelova muslimana (Bošnjaka), i, što je najgore, do asimilacije u druge identitete. Ovo naročito važi za Bošnjake i srbijanskog i crnogorskog dijela Sandžaka, koji su izloženi agresivnoj „nenasilnoj“ asimilaciji, pa se u Srbiji strahovitom brzinom ekaviziraju, a u Crnoj Gori prihvataju crnogorski jezik, kulturu, način života, itd. Dakle, želim da istaknem da je objektivno stanje muslimana - stanje koje se, prije svega, tiče njihovog (ne) jedinstva - zabrinjavajuće. Ono zahtijeva permanentno

proučavanje i sagledavanje kroz sve aspekte nauke, teorije i prakse. Urgentna je potreba da se formira tim stručnjaka koji bi osmislio minimum bošnjačko-muslimanskog nacionalnog interesa, minimum esencijalnih principa na kojima bismo mogli planirati svoju zajedničku budućnost. Nekada je Henri Kisindžer postavio pitanje - Koga da zovem ako želim da razgovaram sa Evropom? Iako sa 30-ak godina zakašnjenja, Evropa mu je ipak poslala svoj odgovor - ujedinila se. Sada se postavlja pitanje - ko je ovlašćen, ko je pozvan, kompetentan, da u ime Islamskog svijeta danas razgovara sa Zapadom, da razgovara sa nekim novim Henrijem Kisindžerom, da mu saopšti autentične stavove islama, da negira podvale i podmetanja. Ovo je neophodno, jer, nakon pada bipolarne podjele svijeta, nakon poraza komunizma kao ideologije, pokušava se islam etiketirati kao nova svjetska opasnost. Kad bi postojao jedan svjetski centar muslimana, lakše bi se odgovorilo ovim izazovima. Zašto ne bi potekla jedna inicijativa, upravo sa ovih naših prostora, za obnavljanje institucije hilafeta, pa makar i samo u vjerskom domenu - kao šejhul-islama. Takve inicijative i treba da poteknu sa ovih naših područja, jer BiH sigurno raspolaže većim brojem intelektualaca koji poznaju evropski i zapadni mentalitet i kulturu mišljenja i dijaloga, nego ostali dijelovi islamskog svijeta, tako da bi naši učenjaci, bolje od drugih, uspjeli da islam predstave u pravom svjetlu.

Sa stanovišta ovakve priče, moja tema za današnji okrugli sto, koja glasi: *Pitanje vjerskog zajedništva muslimana*, možda zvuči prilično bezazleno, pasivno, čak bih rekao inferiorno. No, ona se može razviti i u nekoliko širih segmenata, tako da obuhvati i druga bitna pitanja, koja su neminovno implicirana vjerskim zajedništvom ili pak nejedinstvom muslimana. Kao, na primjer, pitanje organizacionog jedinstva muslimana na prostoru bivše Jugoslavije, pitanje jedinstva ummeta, jedinstvene primjene šerijata kao vjerzakona i, uopšte, poštovanja Kur'ana i suneta kao temeljnih izvora islama. Da ne budem pogrešno shvaćen - ne želim ovime dovesti u pitanje teritorijalni suverenitet i integritet država u kojima živimo, država kao subjekata međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, ali smatram da će moja tema biti obuhvatnija ako sintagmu *vjersko zajedništvo* stavim u kontekst opstanka i očuvanja bezbjednosti muslimana, prvorazredno Bošnjaka u BiH i Sandžaku, jer su, po mom mišljenju, oni na udaru, kako u najbližem okruženju, tako i u globalnom svijetu koji je u fazi nastajanja. Hoću da kažem da se opstanak muslimana - Bošnjaka na našim prostorima ne može osigurati ako se nema u vidu neminovnost njihove vezanosti za teritoriju na kojoj su ponikli, odnosno, ako se apstrahuje njihovo pravo na državu i (samo)upravljanje svojom sudbinom.

Nadam se da ovim opštim napomenama nisam izašao iz konteksta zadate teme. Ne dozvoljava mi vrijeme da šire elaboriram svoje stavove. Želim napomenuti još i to da sam prije dvije godine, upravo potaknut problemima oko (ne)jedinstva muslimana, napisao jedan rad o temi *Šerijatsko-pravna utemeljenost IZ-e u Srbiji*, rad koji je nastao nakon cijepanja IZ-e u Srbiji i nakon osnivanja

tzv. IZ-e Srbije, sa novouspostavljenim tzv. rijasetom i reisom Srbije. Ovaj rad je zamišljen tako da argumentovano, ubjedljivo i na veoma jasan način ospori šerijatsko-pravnu, istorijsku, moralnu, svjetovno-pravnu i činjeničnu osnovanost i opravdanost osnivanja te tzv. IZ-e Srbije. Nažalost, rad do danas nije ugledao svjetlo dana, ali mi je dobrodošao kao materijal i inspiracija za ovaj okrugli sto. Usudujem se reći da taj rad predstavlja najcjelovitije obrađeno pitanje jedinstva IZ-e u Srbiji, kao institucije, te da on, u stvari, predstavlja jednu naučno, vjerski i zakonski utemeljenu negaciju prava bilo kome da cijepa IZ-u u Srbiji, IZ-u koja funkcioniše i treba da funkcioniše sa svojim duhovnim i organizacionim centrom u Sarajevu.

U radu sam, bez ikakvog političkog prizvuka, branio pravo jedinstvene IZ-e, a negirao pravo stvaranja islamskih zajednica po državnom principu (da svaka država ima svoju IZ-u), ili po nacionalnom principu, poput nekih drugih vjerskih i crkvenih organizacija. Takođe sam istakao apsolutno bitne povrede, i tog, takvog kakvo je, materijalnog prava Srbije, povrede koje su učinjene na način što je odobreno registriranje jedne nove IZ-e, pored već postojeće, tradicionalne IZ-e sa sjedištem u Novom Pazaru, čija tradicionalnost datira još iz perioda osmanske Turske, a preko nje je povezana sa halifatom i Božijim poslanikom Muhammedom a.s..

Naravno, objasnio sam i temeljne šerijatsko-pravne institute, kao što su: reis, muftija, menšura, fetva, šejhul-islam, jedinstvo ummeta, jedinstvo šerijata, te naveo kur'anske ajete, i hadise Božijeg poslanika Muhammeda a.s., koji govore o grijehu razbijanja zajednice muslimana, o obaveznosti jedinstva ummeta, jedinstva šerijata, i, uopšte, o jedinstvu muslimana kroz istoriju do današnjih dana. U istorijskom dijelu rada govorio sam o vezanosti i jedinstvu sandžačkih Bošnjaka za Bošnjake u BiH i samu BiH, te o međunarodno-pravnim dokumentima koji go-

vore u prilog održavanja tog jedinstva, kako u našem vremenu, tako i ubuduće.

Taj moj rad se sastoji od 40-ak kucanih strana, tako da ga nije moguće iznijeti na jednom okruglom stolu, pa ću citirati samo jedan njegov pasus, koji se zasniva na mišljenjima Sejjida Huseina Nasra i Murada Hofmana, a koji glasi:

„Zadatak svake generacije muslimana jeste da, u skladu sa zahtjevima svog vremena, očuva vjeru i ispravnu je preda narednoj generaciji, koja će je primjenjivati u situacijama u kojima se ona zatekne, na osnovu Allahove Volje i uz uvjerenje da 'nema ljudskog stanja', da 'nema svjetova' na koje se ne može primijeniti islamsko učenje. Svaka muslimanska generacija mora voditi računa da ne ode ispod univerzalnog islamskog principa - *jedinstvo ummeta i šerijata*, čak i u vrijeme kada nema halife i islamske države. Islamski ideal u našem današnjem vremenu treba da bude *jedinstvo shvatanjem*. Ovaj minimalni ideal je, još prije 500 godina, potencirao poznati islamski učenjak Ibn Tejmije, koji je, imajući u vidu da su se halifat i islamska država već bili pocijepali još u njegovo vrijeme, rekao - da je za budućnost islama manje bitno jedinstvo države i halifata, a mnogo više jedinstvo umeta i šerijata. Na ovaj način je mit šerijata i jedinstva umeta stupio na mjesto halife kao simbola islamskog identiteta i jedinstva. Ovaj stav Ibni Tejmije bi se mogao primijeniti na današnju „realnost” koja se sastoji u neminovnosti poštovanja suvereniteta i integriteta i međunarodno-pravnog subjektiviteta postojećih država i njihovih granica. Ali, s druge strane, ovo znači da svako novo cijepanje postojećih cjelina muslimana, ummeta, islamskih zajednica, džema'ata i sl., svaki put implicira "novi" haram – grijeh, a to je "razbijanje zajednice muslimana", što potpada pod sankciju gore citiranog hadisa – Onaj ko se odvoji od islamske zajednice taj ide u Džehennem“.

Summary

THE QUESTION OF MUSLIM RELIGIOUS INTEGRITY

Harun Hadžić, PhD

Bosniaks, and Muslims in general, have to be aware of their historical significance and have to start new processes to *re-value the existing values*. The current state of Muslims, that is primarily concerned with their (dis)integration is alarming. It is required that this phenomenon be constantly examined through all the aspects of science, theory and practice. It is urgent to set up a team of experts that would work on the minimum of essential principles on which we could plan our common future.

الموجز

«مسألة وحدة المسلمين الدينية»

د. هارون خوجيتش

يجب على البوشناقيين، وعلى مسلمي العالم عموماً، أن يكونوا مدركين للحظة التي يعيشون فيها. ويجب عليهم البدء ببعض العمليات الجديدة - لتقويم القيم المعهودة. إن حالة المسلمين، التي تتعلق قبل كل شيء، بوحدتهم أو عدمها. أمر مثير للقلق. وحتاج هذه المسألة إلى دراسة عاجلة وتمحيص. من خلال جميع جوانب العلم، النظرية والعملية. ولقد باتت الحاجة عاجلة جداً لتشكيل فريق من الخبراء. تكون مهمته وضع الحد الأدنى من المبادئ الأساسية التي يمكننا على أساسها أن نخطط لمستقبلنا المشترك.